

Neurochirurgie

Microchirurgische behandeling bij TIA's

Microchirurgie heeft de technische mogelijkheid geopend om arteriën met een zeer kleine doorsnede (van 1-1½ mm) na trauma of doorsnijding te hechten. Het lag voor de hand dat deze technische aanwinst ook zou worden toegepast bij de behandeling van afsluitende vaatprocessen in middelgrote en kleine cerebrale arteriën. In hoeverre dit een therapeutische aanwinst is ten opzichte van het voorkomen van hersenfunctiestoornissen of herstel van reeds bestaande uitvalverschijnselen als gevolg van onvoldoende doorbloeding, is een onderwerp van toenemende belangstelling en studie. De gevolgtrekkingen uit één dezer onderzoeken zijn vastgelegd door SAMSON e.a. (1979). Hun onderzoek betreft een reeks van 50 geopereerde en 10 niet-geopereerde patiënten met „transient ischemic attacks” (TIA's), dus aanvallen van voorbijgaande neurologische stoornissen in het stroomgebied van de A. carotis interna. Angiografisch was bij allen aangetoond dat er afsluitende of ulceratieve processen bestonden in de wand van deze arterie of van de A. cerebri media; bij 22 patiënten trof men ook vaatafwijkingen aan in het stroomgebied van de contralaterale A. carotis interna.

Statistisch is vastgesteld dat er gedurende het laatste half jaar vóór de zogenaamde „beroerte” ten gevolge van vaatafsluiting, met onherstelbare neurologische uitvalverschijnselen, in 40% van de gevallen TIA's voorkomen. Daarom legt men bij lijders aan zulke aanvallen tegenwoordig vaak een „by-pass” aan, dat is een verbinding tussen een extracranieële arterie uit het stroomgebied van de A. carotis externa met een tak van de A. carotis interna, meestal de A. cerebri media. Een geslaagde anastomose

verhoogt de doorbloeding minstens met 15-20%; soms ligt dit percentage veel hoger.

Bij de 50 patiënten die door SAMSON c.s. werden geopereerd, was er volgens de inleidende samenvatting geen directe chirurgische mortaliteit te betreuren. Maar in tegenpraak hiermede vermeldt de statistische tabel over de resultaten 2 gevallen van „operative death”. In totaal werden bij hen 53 ingrepen verricht, waarbij 55 anastomosen werden aangelegd. Hiervan bleken er bij postoperatief angiografisch onderzoek 50 (91%) doorgankelijk te zijn. Postoperatieve complicaties deden zich voor bij 12 patiënten, nl. viermaal een wond-infectie, tweemaal een longembolie, éénmaal een myocardinfarct, viermaal voorbijgaande neurologische stoornissen en éénmaal een blijvende neurologische afwijking. Bij latere controle bleken nog twee patiënten een blijvende neurologische uitval te hebben gekregen, in totaal dus drie, waarvan één aan de geopereerde zijde, één in de contralaterale hemisfeer en één, 3 weken na de operatie, in het stroomgebied van de A. basilaris met dodelijke afloop. Bij de verdere follow-up, die minstens 14 maanden heeft geduurd, bleek dat 38 patiënten geheel vrij bleven van TIA's.

In de controlegroep van 10 overeenkomstige patiënten die, omdat zij operatie afwezen, conservatief werden behandeld (met aspirine, tegen trombocytten-aggregatie) kregen er 2 in een zelfde observatieperiode blijvende neurologische uitvalverschijnselen (1 van hen overleed), 4 hielden last van TIA's en 4 bleven symptomloos.

Literatuur: SAMSON, D. S., R. M. HODOSH en W. KEMP CLARK (1979) *J. Amer. med. Ass.* 241, 376.

A. C. DE VET

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten)

Advies van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen wel opgevolgd

In het tijdschrift komt in de rubriek Binnenland (1979) een bericht voor met als titel: „Advies van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen inzake acupunctuur wordt niet opgevolgd.” Uit het bericht blijkt dat het persbericht van het Ministerie als informatie is gebruikt en niet de notitie die de staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne tot de vaste Kamercommissie heeft gericht. Inderdaad is in de mededeling de aanduiding gebruikt die in het tijdschrift is overgenomen.

Welnu, de Commissie Alternatieve Geneeswijzen heeft, zoals u terecht vermeldt, aanbevolen de opleiding voor de acupunctuur als paramedische opleiding te regelen, met name ten behoeve van de fysiotherapeuten. Het is dan ook verheugend dat de staatssecretaris heeft besloten conform het voorstel van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen de Centrale Raad van de Volksgezondheid in deze aangelegenheid om advies te vragen. De procedure die bij uitbreiding van paramedische bevoegdheden normaal is en dan ook door de commissie was aanbevolen.

Verder heeft de persmededeling u misleid over het punt

van de acupunctuur als verstrekking in het ziekenfondspakket. De commissie adviseerde acupunctuur als ziekenfondsverstrekking op te nemen, zodra een wettelijke erkenning binnen de Wet op de Paramedische Beroepen verkregen zou zijn.

Literatuur: Binnenland (1979) *Ned. T. Geneesk.* 123, 1696.

Leidschendam, oktober 1979

P. MUNTENDAM

Coronaria-angiografische bevindingen bij vrouwen in de vruchtbare levensfase

In het artikel van REBEL-DE VRIES en BRUSCHKE (1979) worden onder „risicofactoren” in de passage „Eventuele stressfactoren” slechts cijfers zonder meer vermeld in zake al of niet gehuwd zijn, werkkring buitenshuis en bijzondere problemen of spanningen toen de klachten begonnen.

In aanmerking genomen het zelfs niet zinspelen op de invloed van de aard van de persoonlijkheid c.q. het gedrag

in verleden en heden op toestand en functioneren van hart en vaten, acht ik de benadering van het onderhavige probleem onvolledig en onvoldoende wetenschappelijk en het trekken van conclusies niet verantwoord.

Literatuur: REBEL-DE VRIES, H. A. en A. V. G. BRUSCHKE (1979) *Ned. T. Geneesk.* 123, 1202.

's-Gravenhage, juli 1979

H. K. SCHEFFER

BERICHTEN

Binnenland

Bloedstolling, trombose, atherosclerose en hartinfarct. — Het tijdschrift *Natuur en Techniek* heeft een speciaal nummer (136 pagina's) uitgegeven dat uitsluitend gewijd is aan de hemostase, onderscheiden in de stelping en stolling van bloed. Het reactiemechanisme wordt besproken en de betekenis van de bloedplaatjes en de prostaglandinen. In de tweede helft van dit tot een unieke monografie uitgegroeide tijdschriftnummer worden de ontsporingen van de hemostase besproken, trombose en embolie, en de vasculaire factoren daarbij, zoals atherosclerose; een apart hoofdstuk over het hartinfarct vormt het slot. De voorzitter van de Gezondheidsraad, prof. dr. A. J. CH. HAEX, opent met een „Woord vooraf” de reeks van bekende Nederlandse deskundigen die de verschillende bijdragen leverden waaruit dit boek is samengesteld: o.a. dr. L. VROMAN, die in een algemene inleiding de bloedstolling als een persoonlijk avontuur weet uit te beelden; prof. dr. H. C. HEMKER (reactiemechanisme), prof. dr. J. J. SIXMA (bloedplaatjes), drs. G. HORNSTRA (prostaglandinen), dr. J. J. VELTKAMP (trombose) en dr. W. G. VAN AKEN (atherosclerotische vaatwandveranderingen). De hoofdlijn van het betoog wordt onderbroken door „intermezzi” waarin op een bepaald onderwerp verder wordt ingegaan: het hoofdstuk over trombose wordt bijv. gevolgd door een intermezzo over de organisatie van de Nederlandse trombosediens, het hoofdstuk over prostaglandinen door een zeer actueel intermezzo over het verband tussen prostacyclineproductie en tromboseneiging. De illustraties in kleuren, de schema's en elektronenmicrofotografieën zijn van een typografische pracht die men meestal alleen in reclaimedrukwerk aantreft.

Als men het geheel wil kenschetsen als een populair-wetenschappelijke inleiding tot de leer van de hemostase, dan is dat vooral wegens de aantrekkelijke vorm en het verheugende ontbreken van jargon, maar niet omdat er diepgang aan zou ontbreken. Menig arts zal er meer in aantreffen dan alleen maar nodig is om zijn kennis op te frissen over het steeds verder uiteengerafelde stelpings- en stollingsproces. Voor medewerkers van trombosediens lijkt het als aanvullend lesmateriaal ook zeer geschikt. Het tijdschriftnummer „De bloedstolling” is bij de boekhandel verkrijgbaar (f 20,-) of rechtstreeks te bestellen bij de uitgever van *Natuur en Techniek* te Maastricht, postbus 415, tel. 043-54044.

Managementscholing voor de gezondheidszorg. — Onlangs is in Utrecht opgericht het „Centrum voor managementscholing ten behoeve van de gezondheidszorg”. Het bestuur is als volgt samengesteld: dr. H. VAN ANDEL, voorzitter; prof. dr. J. C. M. HATTINGA VERSCHURE, secretaris; ing. R. J. M. MERCX, penningmeester; J. TER BEEK, drs. J. P. HEESTERS, dr. D. VAN DER MEER, prof. dr. ir. A. TWIJNSTR, mr. dr. J. VERMEIJDEN en prof. dr. W. H. F. W. WIJNEN, leden. De bestuursleden zijn allen betrokken bij academische of postacademiale opleidingen op organisatorisch en

(of) management gebied in de gezondheidszorg. De stichting heeft ten doel de samenwerking te bevorderen tussen de opleidingen en instituten die zich reeds op dit gebied bewegen, ten einde tot een goed afgewogen opleidingsstelsel te komen met een duidelijk herkenbaar diploma.

Het ligt in het voornemen om met het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en met de bestaande opleidingen tot overeenstemming te komen, zodat een eenduidig raamwerk van op elkaar en op de behoeften afgestemde opleidingen tot stand kan worden gebracht.

Het correspondentie-adres van de Stichting is: Secretariaat CEMAG, p.a. Nationaal Ziekenhuis Instituut, Postbus 9697, Utrecht.

Subsidies voor buitenlandse reizen diabetici. — De *Diabetes Vereniging Nederland* heeft de beschikking gekregen over een geldsom, ingezameld door de „Stichting Buitenlandse Reizen voor Gehandicapten” bij een landelijke puzzel-actie. De eerste reizen zullen in 1980 worden gehouden. Hiervoor komen leden van de Diabetes Vereniging in aanmerking, die om medische of financiële redenen een dergelijke buitenlandse reis niet kunnen maken zonder tegemoetkoming in de kosten. Gegadigden kunnen schrijven naar de Selectiecommissie Reizen Buitenland van de Diabetes Vereniging Nederland, postbus 187, 3720 AD Bilthoven.

CONGRESSEN, VERGADERINGEN, CURSUSSEN

Op 14, 15 en 16 november a.s. zal in het Audiologisch Instituut van de Kliniek voor Keel-, Neus- en Oorheelkunde te Groningen een post-doctorale *cursus Audiologie* worden gehouden. Behalve aan enige theoretische aspecten zal ruime aandacht besteed worden aan de praktische zijde van de audiometrie en impedantiemetrie. Voor deelname komen uitsluitend geregistreerde KNO-artsen in aanmerking.

Inlichtingen bij prof. dr. R. J. RITSMA, Academisch Ziekenhuis, Groningen.

De *Protestants Christelijke Artsen Organisatie* zal op 17 november a.s. in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht haar najaarsvergadering houden. Aanvang: 10.30 uur. Onderwerp: „Abortus”. Sprekers: dr. A. W. MANTE en prof. dr. A. SIKKEL.

Inlichtingen bij mw. D. VAN LEEUWEN, internist, Hoog Berge 13, 7211 DT Eefde.

De *Beneluxvereniging voor Flebologie* houdt op 17 november a.s. in de Dermatologische Kliniek van het Dijkzigt Ziekenhuis te Rotterdam haar 37e vergadering.

Programma: prof. dr. J. VAN LIMBORGH (Amsterdam), Anatomie van de regio anorectalis; dr. A. DAVY en C. DUVALL (Rouen), Pathologische anatomie van het hemorroïdale vaatnet; dr. H. SCHULER (Bochum), Perianale aandoeningen; dr. A. BENSUADE (Parijs), Behandeling van anale fissuren in het algemeen, chirurgische technieken inbegre-